

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 25 oktober 2012

Mål nr

B 3189-11

KLAGANDE

1. HB

2. RB

3. RG

4. RK

5. JRL

Ombud och offentlig försvarare för samtliga: Advokat CN

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Brott mot ordningslagen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2011-05-27 i mål B 1131-11

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar på det sättet hovrättens domslut att Högsta domstolen frikänner HB, RB, RG, RK och JRL och befriar dem från skyldigheten att betala avgift enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

CN tillerkänns för försvaret av HB, RB, RG, RK och JRL i Högsta domstolen ersättning av allmänna medel med 15 816 kr, varav 12 653 kr avser arbete och 3 163 kr mervärdesskatt. Denna kostnad ska staten svara för.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

HB, RB, RG, RK och JRL har var för sig yrkat frikännande.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL*Bakgrund*

1. På kvällen den 6 mars 2010 ordnades det en stor ungdomsfest i Xs Folkets hus. Två olika men sammanhängande lokaler i byggnaden hade hyrts för ändamålet. Lokalerna fick användas för uppemot 300 personer, varav 220 i den stora salen och 70–80 i den lilla.

2. Arrangörer för festen var HB, RB, RG, RK och JRL. De kände alla varandra sedan skoltiden och från andra sammanhang. De delade på hyreskostnaden och hade också fördelat de olika arbetsuppgifterna inför och vid festen mellan sig. Även om kamraterna ordnade festen gemensamt, var det i praktiken RG som bjöd in flest gäster, kanske 400. Det sammanlagda antalet inbjudna personer uppgick till ungefär 500. De inbjudna var i åldrarna 16–20 år. Alla fanns förtecknade på en gästlista som arrangörerna hade.
3. Inbjudningarna hade skett muntligen, vid personliga sammanträffanden eller per telefon. Att så många som 500 personer hade bjudits in berodde på att en hel del av de inbjudna förmodligen inte skulle komma. Tanken var att när 300 av dem som fanns på gästlistan hade kommit så skulle man inte släppa in fler.
4. På gästlistan fanns det antecknat ”gratis” vid vissa av namnen, anteckningar som sedan ströks. Förklaringen är att man ursprungligen hade tänkt ta betalt men sedan förstått att det inte var tillåtet eftersom festen – som man såg det – var privat och att det alltså rörde sig om ett slutet sällskap.
5. Anledningen till att festen anordnades hade att göra bl.a. med att arrangörerna var intresserade av musik och ljus och tyckte att det var roligt att arrangera tillställningar för folk. RB ansvarade för ordningen vid festen, medan RG hade till uppgift att sköta avprickningen av gästerna vid entrén. Där hjälpte också RB till en del. HB var ansvarig för garderoben. Vissa andra kamrater hade lovat att hjälpa till om det skulle behövas.
6. De gäster som släpptes in fick en stämpel på handen som igenkänningstecken. Samtidigt bockades de av från listan på inbjudna. När 300 namn hade bockats av skulle inga fler släppas in. Till en början gick allt bra. Det var

emellertid mycket kallt ute, och en hel del av dem som kom var ganska lätt klädda. Det förekom viss alkoholförtäring inne i lokalen men också utanför bland dem som ville komma in men inte fick det. Ganska snart blev situationen sådan att det blev omöjligt att stoppa dem som ville komma in. Det ledde till att lokalerna blev helt fyllda med folk.

7. Arrangörerna hade, enligt vad de uppgivit, lånat en musikanläggning av ett företag. Ansvarig i den delen var RK. Ljudanläggningen fanns i den största av de två lokalerna. Där förekom också dans. JRL var discjockey. Han befann sig under festen uppe på en scen i det större rummet. I den lilla salen satt man mest och pratade med varandra. Det förekom ingen servering, men vissa drack medhavd alkohol.

8. Polis kom vid 19-tiden efter ett tips, när arrangörerna höll på att göra i ordning inför festen. Efter ett tag blev det enligt polisen ganska stökigt på platsen med en hel del berusade personer. Polisen närvaron utökades efter hand. Första gången som polisen gick in i lokalerna var strax före kl. 23. Då var det alldeles fullt med folk, även i trapphus och på toaletter. Vissa var påtagligt berusade. Så småningom fattades beslutet att festen skulle avbrytas. Klockan hade då passerat midnatt. Beslutet verkställdes genom att polisen beordrade att musiken skulle upphöra och ljuset tändas. Sedan avvecklades festen förhållandevis lugnt.

Frågan i målet

9. De tilltalade hade inte tillstånd enligt ordningslagen (1993:1617) att anordna festen. Frågan i målet är i första hand om festen var en tillställning som krävde sådant tillstånd.

Kravet på tillstånd enligt ordningslagen

10. Ordningslagens utgångspunkt är att offentliga tillställningar inte utan tillstånd får anordnas på offentliga platser (2 kap. 4 § första stycket). Tillstånd krävs dock även i annat fall, om det är fråga om offentliga danstillställningar, tivolinöjen, marknader eller liknande nöjeställningar eller tävlingar eller uppvisningar i motorsport eller flygning, dock med vissa undantag från tillståndskravet (2 kap. 4 § andra och tredje styckena). Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet i egenskap av anordnare bryter mot kravet på tillstånd döms till böter eller fängelse i högst sex månader (2 kap. 29 § första stycket 1).

11. Vad som är en offentlig tillställning framgår av 2 kap. 3 § ordningslagen. I första stycket anges de tillställningar som avses vara offentliga tillställningar enligt lagen, bl.a. danstillställningar (punkten 2). För att en tillställning ska anses som offentlig krävs enligt andra stycket att den anordnas för allmänheten eller att allmänheten har tillträde till den. I ett tredje stycke anges att även en tillställning till vilken tillträdet är begränsat, t.ex. genom krav på inbjudan, är att anse som en tillställning som allmänheten har tillträde till, om tillställningen med hänsyn till omfattningen av den krets som äger tillträde, de villkor som gäller för tillträdet eller andra liknande omständigheter är att jämföras med en sådan tillställning.

12. Tillståndskravet för vissa tillställningar är motiverat av intresset att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. Det rör sig om arrangemang som typiskt sett kan medföra ordningsstörningar och andra risker av olika slag för dem som deltar. Den som vill anordna en sådan tillställning måste av denna anledning i sin ansökan ange t.ex. tillställningens art och huvudsakliga utformning samt de åtgärder i fråga om ordning och säkerhet som anordnaren avser att vidta (2 kap. 7 § ordningslagen). Polismyndigheten får därmed

underlag för en bedömning av tillställningen från ordnings- och säkerhets-synpunkt.

13. Målet aktualiserar en tillämpning av 2 kap. 3 § tredje stycket ordningslagen. Den bestämmelsen hade sin motsvarighet i 9 § allmänna ordningsstadgan (1956:617) och dessförinnan – sedan juni 1932 – i 1868 års ordningsstadga för rikets städer (nr 22). Den kom då till som ett kompletterande förtydligande för att hindra att en anordnare av en tillställning genom olika manövrer kringgick lagens bestämmelser för offentliga tillställningar genom att göra gällande att tillställningen var enskild, när de faktiska omständigheterna utvisade att den var offentlig (se prop. 1992/93:210 s. 244, jfr också SOU 1954:37 s. 65 ff.). Som exempel nämns i förarbetena en sammankomst där deltagarna antecknar sig som medlemmar i en förening (se prop. 1956:143 s. 156).

14. I förarbetena till 1956 års allmänna ordningsstadga uttalades att det knappast var möjligt att på ett fullständigt sätt definiera begreppet offentlig tillställning, utan man fick överlämna åt rättstillämpningen att i sista hand slå fast var gränsen ska gå. Vad gäller avgränsningen av offentliga tillställningar uttalades vidare att (tidigare) gällande bestämmelser hade visat sig väl avvägda och att en tämligen fast praxis hade utvecklats (se prop. 1956:143 s. 152 f. och 156 f.).

15. I äldre praxis har villkoren för tillträdet haft större betydelse vid bedömningen av om offentlighetsrekvisitet har varit uppfyllt än omfattningen av den krets som har haft rätt till tillträde (se t.ex. NJA 1933 s. 350, NJA 1935 s. 688, NJA 1941 s. 203 och NJA 1946 s. 89; jfr även RÅ 1951 ref. 49 I och II). Framför allt har avseende fästs vid hur väl avgränsad gruppen har varit.

16. Tanken med 2 kap. 3 § tredje stycket ordningslagen kan alltså sägas vara att man ska se igenom förhållandena kring den aktuella tillställningen och

avgöra om den – trots vad den kallas eller till det yttre kanske framstår som – i själva verket är att jämföra med en tillställning som är öppen för var och en. Bestämmelsen utvidgar i någon mån offentlighetsrekvisitet, men den rubbar inte lagens ståndpunkt att det endast är vissa offentliga tillställningar som kräver tillstånd.

17. Enligt 2 kap. 3 § tredje stycket ordningslagen ska, enligt vad som tidigare redovisats (p. 11), vid bedömningen hänsyn tas till omfattningen av den krets som har tillträde, de villkor som gäller för tillträdet eller andra liknande omständigheter. Även om en samlad bedömning ska göras, har omständigheterna olika vikt. Eftersom syftet med bestämmelsen är att avgöra om en viss tillställning i realiteten inte är enskild utan jämförbar med en offentlig tillställning, bör – i linje med äldre praxis – villkoren för tillträde vara den omständighet som har störst betydelse. Omfattningen av den krets som har tillträde bör däremot som regel spela en mindre självständig roll.

18. Avgörande för bedömningen av villkoren för tillträde bör vara om tillträde bereds endast för vissa personer eller en viss personkrets. Om villkoren för tillträde är utformade så att i praktiken vem som helst som är intresserad av att delta kan uppfylla dem, är tillställningen i princip att jämföra med en tillställning som allmänheten har tillträde till. När man tar ställning till om ett visst villkor inte är tillräckligt avgränsande kan det ha betydelse hur många personer som uppfyller det.

Krävdes det tillstånd för den aktuella festen?

19. I målet har framgått att festen i X var en danstillställning i ordningslagens mening. Det fanns en discjockey samt en ljud- och ljusanläggning, och dans förekom också i betydande utsträckning. De tilltalade har för övrigt inte heller ifrågasatt den saken.

20. Som har redovisats ordnades tillställningen i och för sig för ett stort antal personer; lokalerna i Folkets hus rymde nästan 300 och tanken var att så många skulle släppas in. De tilltalade har berättat att de kände eller i vart fall visste vilka alla de var som hade fått en inbjudan till festen. Det saknas skäl för Högsta domstolen att nu ifrågasätta uppgiften. Endast i förväg inbjudna som fanns med på den gästlista som fanns i entrén hade tillträde; en inbjudan kunde inte överlämnas till någon annan utan var personlig och kontroll mot gästlistan skedde vid dörren.

21. Det villkor som gällde för tillträde till danstillställningen måste därmed anses ha varit inriktat på en viss krets och kunde inte uppfyllas av vem som helst som kom till Folkets hus. Övriga omständigheter kring danstillställningen – främst det stora antalet inbjudna personer – medför inte att den ändå ska jämföras med en offentlig tillställning.

22. Eftersom det alltså inte krävdes något tillstånd enligt ordningslagen för att ordna festen, ska HB, RB, RG, RK och JRL frikännas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ann-Christine Lindeblad, Kerstin Calissendorff, Göran Lambertz (skiljaktig), Martin Borgeke (referent, skiljaktig) och Dag Mattsson
Föredragande justitiesekreterare: Magnus Wulkan

BILAGA TILL PROTOKOLL

Mål nr
B 3189-11

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Göran Lambertz och Martin Borgeke är skiljaktiga och anför.

Vi anser att skälen efter punkt 11 ska ha följande lydelse.

Närmare om offentlighetsrekvisitet

12. Ordningslagen trädde i kraft den 1 april 1994. En bestämmelse motsvarande 2 kap. 3 § tredje stycket ordningslagen fanns tidigare i 9 § allmänna ordningsstadgan (1956:617) och dessförinnan – sedan juni 1932 – i 1868 års ordningsstadga för rikets städer (nr 22). Bestämmelsen kom till i syfte att förhindra att en anordnare av en tillställning genom olika manövrer kringgick lagens bestämmelser för offentliga tillställningar genom att göra gällande att tillställningen var enskild, när de faktiska omständigheterna utvisade att den var offentlig (se prop. 1992/93:210 s. 244).

13. I förarbetena till allmänna ordningsstadgan uttalades att det knappast var möjligt att på ett fullständigt sätt definiera bl.a. begreppet offentlig tillställning, utan att man fick överlämna åt rättstillämpningen att i sista hand slå fast var gränsen ska gå. Vad gäller avgränsningen av offentliga tillställningar uttalades vidare att (tidigare) gällande bestämmelser hade visat sig väl avvägda och att en tämligen fast praxis hade utvecklats. Några förändringar i sak jämfört med vad som hade gällt sedan 1932 års kungörelse gjordes därför inte när allmänna ordningsstadgan infördes (se prop. 1956:143 s. 152 f. och

156 f.). Detta innebär att även äldre avgöranden i rättspraxis kan tjäna som vägledning vid bedömningen.

14. Bland tidigare praxis kan nämnas rättsfallet NJA 1933 s. 350, där en anordnare av en bioföreställning hade delat ut tre till fyra biljetter vardera till ett antal av sina vänner i syfte att vännerna skulle fördela biljetterna vidare bland andra bekanta. Föreställningarna bevistades av 25–50 personer och ansågs av Högsta domstolen vara att jämföras med tillställningar till vilka allmänheten hade tillträde. I ett senare avgörande, NJA 1946 s. 89, som också rörde anordnande av en bioföreställning, blev utgången den motsatta. I det fallet hade en arbetarkommun bjudit in medlemmar (totalt ca 500 personer) i två olika fackföreningar, de socialdemokratiska ungdoms- och kvinno-klubbarna på orten och en närbelägen arbetarkommun till föreställningen. Högsta domstolen fann att eftersom föreningarna hade en så nära gemenskap med varandra och då andra än föreningsmedlemmarna inte hade närvarat på visningen, var föreställningen inte att jämföras med en tillställning till vilken allmänheten hade tillträde.

15. Av de nu redovisade men även av andra avgöranden från tiden innan allmänna ordningsstadgan trädde i kraft (se t.ex. NJA 1935 s. 688, NJA 1941 s. 203 och RÅ 1951 ref. 49 I och II) framgår att villkoren för tillträdet har haft större betydelse vid bedömningen av om offentlighetsrekvisitet har varit uppfyllt, än omfattningen av den krets som har ägt tillträde. Framför allt har avseende fästs vid hur väl avgränsad gruppen har varit.

16. I den juridiska litteraturen har – som exempel på ett arrangemang som bör betraktas som en offentlig tillställning – angetts att en skolklass avser att anordna en danstillställning och varje elev ges möjlighet att bjuda in fem personer, vilka inte behöver ha någon särskild anknytning till den aktuella skolan eller till den person som står för inbjudan. Antalet deltagare kan då

komma att uppgå till 100–200 personer, och förutsättningarna för tillträdet till tillställningen är därför sådana att den bör anses som en tillställning som allmänheten har tillträde till (se t.ex. Kazimir Åberg, Ordninglagen. Kommentarer och rättspraxis. 3 uppl. 2010, s. 42).

Bakgrunden till tillståndskravet

17. Bakgrunden till att det krävs tillstånd för anordnande av vissa offentliga tillställningar, t.ex. offentliga danstillställningar, är att det rör sig om arrangemang som typiskt sett kan medföra ordningsstörningar och andra risker av olika slag för deltagarna. Den som vill anordna en sådan tillställning måste av denna anledning i sin ansökan ange t.ex. tillställningens art och huvudsakliga utformning samt de åtgärder i fråga om ordning och säkerhet som anordnaren avser att vidta, se 2 kap. 7 § ordninglagen. Polismyndigheten får därmed underlag för en bedömning av tillställningen från ordnings- och säkerhets-synpunkt.

Festen var en danstillställning

18. Någon närmare definition av begreppet danstillställning finns inte i vare sig lagtexten eller lagens förarbeten. Med en danstillställning bör emellertid avses ett arrangemang vid vilket ett viktigt inslag är att det ska framföras musik till vilken deltagarna ska kunna dansa. Något krav på att ett visst antal av deltagarna faktiskt också ska ha dansat bör inte ställas. Med tanke på att det vid den aktuella festen fanns en discjockey samt en ljud- och ljusanläggning är det klarlagt att det till och med var ett huvudsakligt syfte med tillställningen att erbjuda deltagarna tillfälle att dansa. Dans förekom också i betydande utsträckning. Det råder därmed inte någon tvekan om att det var fråga om en danstillställning. Detta har för övrigt inte heller ifrågasatts av de tilltalade.

Festen var att jämföra med en offentlig tillställning

19. Utredningen i målet ger inte underlag för bedömningen att den tillställning som festen utgjorde anordnades för allmänheten eller att allmänheten hade tillträde till den i den mening som avses i 2 kap. 3 § andra stycket ordningslagen. Som har framgått i punkt 11 är emellertid även en tillställning till vilken tillträdet är begränsat genom krav på inbjudan att anse som en tillställning som allmänheten har tillträde till, om tillställningen med hänsyn till omfattningen av den krets som äger tillträde, de villkor som gäller för tillträdet eller andra liknande omständigheter är att jämföra med en sådan tillställning.

20. När det gäller denna fråga får utgångspunkten vara att endast de som fanns på gästlistan var välkomna på festen. Det rörde sig emellertid även med den begränsningen om ett mycket stort antal personer. Detta är en omständighet som talar för att festen är att jämföra med en offentlig tillställning, även om antalet inbjudna inte ensamt är tillräckligt för att denna bedömning ska vara befogad.

21. Ett annat förhållande som talar för att det rörde sig om ett arrangemang som är att jämföra med en offentlig tillställning är att det får anses uteslutet att RG och de övriga arrangörerna var närmare bekanta med alla eller ens huvuddelen av de 500 personer som bjöds in. Det gäller även om det kanske inte finns anledning att ifrågasätta uppgiften att de visste vilka alla de inbjudna var. För samma slutsats talar den omständigheten att antalet inbjudna var avsevärt större än det antal personer som arrangörerna hade tänkt släppa in i lokalerna och att arrangörerna, för att kunna kontrollera vilka personer som var insläppta, behövde märka dessa med en stämpel.

22. Att inbjudan inte hade begränsats till medlemmar av en förening, elever i en viss skola eller liknande talar också närmast för att det rörde sig om en fest

som är att jämställa med en offentlig tillställning. Att några för deltagarna gemensamma aktiviteter inte hade planerats – förutom att det skulle förekomma musik och dans – och att det inte hade angivits någon särskild tidpunkt då de inbjudna skulle komma pekar i samma riktning. Detsamma gäller det förhållandet att arrangörerna inte själva hade tillfälle att delta i festen utan uteslutande fick syssla med de olika uppgifter med ordningshållande m.m. som de hade fördelat mellan sig. Till bilden av festen i denna del kan också läggas, att även andra personer var avdelade för att upprätthålla ordningen.

23. Vid en sammantagen bedömning av omfattningen av den krets som har ägt tillträde till festen, de villkor som har gällt för tillträdet och de andra förekommande omständigheterna måste slutsatsen bli att festen är att jämställa med en tillställning som allmänheten har haft tillträde till och att det således har varit fråga om en offentlig danstillställning. Därmed har det krävts tillstånd för anordnandet av festen.

Ett krav på tillstånd gällde så länge festen pågick

24. Det står klart att festen under kvällen utvecklades så att betydligt fler än de inbjudna var närvarande, däribland många som var okända för arrangörerna. Det berodde enligt de tilltalade främst på att det på grund av kylan inte gick att hindra folk från att komma in. Till sist var det fullt med folk, även i trapphus, på toaletter m.m. Även om det inte skulle vara så att festen dessförinnan var en tillställning som var att jämställa med en offentlig sådan, råder det inte något som helst tvivel om att den kom att bli en sådan tillställning på grund av hur den utvecklades.

25. När en tillställning utvecklas på det sätt som skedde åligger det arrangörerna, om de inte har tillstånd, att avbryta tillställningen senast när det står

klart att det har blivit fråga om ett tillståndskrävande arrangemang. Så skedde emellertid inte. Oavsett vilken bedömning som görs med avseende på festen innan lokalerna blev överfulla bröt de tilltalade därigenom mot tillståndskravet.

De tilltalade var straffbart oaktsamma

26. De tilltalade har uppgett att de kände till att det kunde krävas tillstånd för att anordna en fest, men att de gjorde bedömningen att den aktuella festen anordnades för ett slutet sällskap och således inte krävde tillstånd. Deras missbedömning i detta hänseende måste betraktas som oaktsam. De vidtog inte några åtgärder för att försäkra sig om att deras bedömning var riktig. Något som hindrade dem från att göra detta, t.ex. genom att höra sig för hos polisen, har inte kommit fram. Inte heller av något annat skäl kan de undgå ansvar för att av oaktsamhet ha brutit mot kravet på tillstånd. HB, RB, RG, RK och JRL ska alltså dömas för brott mot ordningslagen.

Påföljdsbestämningen

27. Straffvärdet av brottet motsvarar 50 dagsböter. Samtliga tilltalade var under 21 år vid brottet; HB, RB och RK var omkring 20 år medan RG och JRL var runt 17 år. Med tillämpning av 29 kap. 7 § brottsbalken bör antalet dagsböter för de tre förstnämnda bestämmas till 40, vilket också hovrätten har kommit fram till, och för de två sistnämnda till 30 (jfr NJA 2012 s. 16). När det gäller dagsbotens belopp finns det inte utrymme för någon sänkning.

Slutsats

28. Detta innebär att hovrättens domslut ska ändras så att antalet dagsböter för var och en av RG och JRL ska sättas ned till 30 å 50 kr medan hovrättens domslut beträffande HB, RB och RK ska fastställas.